

gat bort om allt skulle ha varit *shipshape*. Likväl skulle det finnas behov av, och utrymme för, flera liknande antologier om maritim kulturhistoria med svenska perspektiv och naturligt flytande gränser mot andra horisonter. Havet är som ämne knappast uttömt med detta.

Henrik Ranby, Göteborg

Ivan Eriksson: *Samiskt liv i äldre tid: Edvin Brännströms uppteckningar från Arvidsjaur och Arjeplog*. Med språklig kommentar av Olavi Korhonen. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 145.) Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk kultur, Uppsala 2017. 408 s., ill. ISBN 978-91-87403-22-4.

I våra uppteckningsarkiv finns ett omfattande kulturarv bevarat som, bortsett från språkvetare av olika slag, flertalet övriga kulturforskare (etnologer, folklorister, kulturgeografer) i dag alltför sällan intresserar sig för. En märklig brist på historieintresse kan man tycka. Levnadssätt och kognitiva verkligheter i sammanhang där självhushållning och förtrogenhet med den lokala miljön i stor utsträckning utgjorde en del av vardagen, som fortfarande på 1930-talet var möjlig att studera i fält, har många gånger dokumenterats med en gedigen detaljrikedom som fältforskare sällan gör i dag. Kunskaper om naturomgivningen kunde fortfarande vara betydande utanför urbana områden, inte minst i norra Sverige, något som tydligt framgår i sådant uppteckningsmaterial. Ändå finns det tack vare denna dokumentation möjlighet att tränga in i verkligheter som få i dag ens har en aning om. Här finns en etnografisk täthet i materialet som är enastående, inte minst på grund av fältforskarnas språkliga förtrogenhet med den miljö de studerade. Edvin Brännströms uppteckningar från Norrbotten och Lappland är ett välkänt material för den som intresserat sig för fångstnäringar och nomadkultur i äldre tid. Hans material är särskilt omfattande och själv har jag vid flera tillfällen haft anledning att läsa och hänvisa till

hans publicerade artiklar (där hans artikel om etnoornitologiska iakttagelser i Norrbotten 1929 och studier av norrbottniska säljägare ute på isarna på Bottenhavet 1934 är små pärlor som jag alltid uppskattat) och till bevarat uppteckningsmaterial i Dialekt- och folkminnesarkivets samlingar i Uppsala. Det var mycket glädjande när det tyvärr nu nedlagda DAUM utgav ett manus av Brännström som separatvolymen *Äldre jakt- och fångstmetoder i en norrbottensocken* (2006), som mottogs uppskattande av oss som är intresserade av människans förhållande till arter i sin naturomgivning och av äldre fångstnäringar.

Edvin Brännström (1902–1979) växte upp i Luleå och studerade sedan bland annat nordiska språk vid Uppsala universitet, där han tog en fil.lic.-examen i ämnet 1935. Men han hade också kontakt med K.B. Wiklund som uppmanade honom att göra fältstudier i samisk miljö. Redan från 1924 gjorde han så gott som årligen uppteckningsresor i Norrbotten och särskilt 1931–32, 1934 och 1936 bland skogs- och fjällsamer i Arvidsjaur och Arjeplogs socknar. Brännström avsåg att fortsätta med högre studier i folklivsforskning för Sigurd Erixon, men också i ortnamnsforskning för Jöran Sahlgren. I en bevarad meritförteckning från 1937 uppgav han att hans forskning var särskilt inriktad på skogssamisk byggnadskultur, att identifiera de gamla skatteländen och att teckna upp sägner och gammal folktro bland dem. Han fann exempel på byggnadskonstruktioner som tidigare beskrivits av Johannes Schefferus på 1600-talet och som vid Brännströms besök ännu var i bruk i Arjeplog, uppgifter om att sydda båtar hade använts till helt nyligen och han tecknade upp omfattande traditioner om djur av olika slag. Vid sidan av samer studerade han också norrbottensfinska miljöer och svensktalande norrbottensbönder.

Hans lic-avhandling i nordiska språk, ”Djurnamn och termer rörande djur från Nederluleå och Råneå socknar i Norrbotten”, har tyvärr förblivit outgiven (förvaras i Umeå), likaså hans viktiga appendix ”Lockrop och lystringsord till djur”. De var ämnade för och vad jag förstår antagna av *Svenska Landsmål och Svenskt Folkliv*,

men manusen befordrades aldrig till trycket. Det är angeläget att denna försummelse nu gottgörs. Som doktorsavhandling hade Brännström för avsikt att fullfölja sina studier av den skogssamiska kulturen i Pite lappmark. Brännström blev dock aldrig klar och i mitten av 1940-talet drabbades han av sjukdom från vilken han aldrig blev återställd.

Det bevarade uppteckningsmaterialet från samiskt område förvaras främst i Uppsala, en del i Umeå och i viss utsträckning på Nordiska museet. Dessutom finns fotosamlingar och teckningar, samt en del föremål på Nordiska museet. Den samiska kulturen i Pite lappmark, inte minst skogssamer och i någon mån fiskesamer, har även dokumenterats av Torsten Kolmodin, Ernst Manker och Israel Ruong, senare kom Bo Sommarström att göra fältstudier i närbelägna Udtja.

Brännströms dokumentation är förstås ovärderligt för var och en som intresserar sig för norra Sveriges olika levnadssätt i äldre tid. Särskilt roligt är det dock att samerna i Pite lappmark själva börjat uppmärksamma materialet. Ivan Eriksson, själv same från Arvidsjaur, som verkat för att stärka det samiska kulturarvet bland de unga, har fått upp ögonen för kvalitéerna i och omfattningen av Brännströms material. Han har på ett mycket förtjänstfullt sätt, med vidmakthållen källkritisk respekt för ursprungs-uppteckningarna från Arvidsjaur och Arjeplogs socknar, redigerat materialet till en fullmatad volym. Boken är illustrerad dels med Brännströms teckningar, dels med ett antal fotografier ur samlingarna på Nordiska museet. Resultatet har blivit en formidabel guldgruva, för att uttrycka sig lite klichémässigt, full av intressanta detaljer om allt upptänkligt. Vi får detaljer om renskötsel och renslakt, fiskets olika variationer, fångstmetoder för fåglar och däggdjur återges, byggnadskonstruktioner skildras i ord och bild, foderväxter för renarna, hundarnas kommandorop, båtkonstruktioner, samiska fågelnamn, lappskatteland, föda, frieriseder, hälsningsseder, Stallo-berättelser, sägner av olika slag, djurberättelser, folkreligiositet, varselföreställningar, materiella förhållanden och så vidare. Boken avslutas med en värdefull språklig kommentar

sammanställd av Olavi Korhonen, pensionerad professor i samiska språk, där alla ortnamn, men också samiska och svenska termer i materialet, kommenteras. Brännström var en gediget skolad fältforskare och förstod vikten av ett noggrant återgivande av de samiska orden. Att det här är ett kulturarv av stort värde för samerna själva är det ingen tvekan om. Det är bara att gratulera Ivan Eriksson att han tagit sig an detta förnämliga material och tillgängliggjort det för en vidare krets. Vi är många som gläds åt detta.

Samtidigt är volymen ett återupprättande av Edvin Brännströms storhet som etnografisk och språklig fältforskare. Ett monument över en forskargärning som tidigt uppmärksammades av Björn Collinder, Sigurd Erixon och K.B. Wiklund, men som sedan, förmodligen på grund av Brännströms långa sjukdomstid, glömdes av andra än de som haft anledning att konsultera hans tidiga publikationer och uppteckningar. Heder åt Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur som med sin duktiga redaktör Maj Reinhammar oförtrutet fortsätter utgivning- en av viktigt källmaterial. Fortsätt så!

Ingvar Svanberg, Uppsala

Barbara Sjöholm: *Black Fox. A Life of Emilie Demant Hatt, Artist and Ethnographer*. University of Wisconsin Press, Madison, Wisconsin 2017. 391 s., ill., ISBN 978-0-299-31550-4.

Är namnet Emilie Demant Hatt bekant? Jaså inte. Emilie Demant Hatt var danska, konstnär, men mest bekant för att ha arbetat fram Johan Turis bok *Muittalus samid birra* (1910) som brukar räknas som starten för modern samisk litteratur.

Om denna kvinna har Barbara Sjöholm skrivit en diger biografi. Sjöholm har under lång tid intresserat sig för Emilie Demant Hatt, bland annat översatt hennes bok *Med lapperne i høj-fjeldet* (1913) till engelska (2013) och därtill skrivit flera artiklar i ämnet.

Emilie Demant Hatt var född 1873 i Selde på norra Jylland. Åren 1898–1906 studerade hon